

Cultura i Espectacles

Mor l'escriptora Teresa Pàmies

L'última veu de l'exili se'n va

Eva Vázquez
BARCELONA

Qui és Teresa Pàmies? Potser hi ha gent a hores d'ara que no en sap més que el posat segur, segons com encara una mica desafiada, amb que apareix a les últimes fotografies seves que es van publicar, amb noranta anys fets, la mirada franca, directa a càmera, i un somriure lleu d'invitació i complicitat. "Una dona de caràcter", en diríem per emmarcar-la dins una imatge assimilable: "una lluitadora neta", hi afegirien els poès supervivents que la van conèixer durant la seva preoc militància al FSUC, quan tot just tenia 17 anys i ja arenava els milicians en un miting multitudinari a la plaça Monumental de l'any 1937. "Una altra exiliada", en diria la gent que només ha viscut guerres televisades i no saben res dels ferits i mutilats que, quasi despulats tot i el fred d'aquell 26 de gener de 1939, Teresa Pàmies va veure sortir en tropell de l'hospital de Valldera demanant sispilat que no els abandonessin, mentre la resta de la població (també ella) fugia cap a la frontera sense mirar enrere, una escena que no oblidaria per anys que passessin i per la qual escriuria, a *Quan érem capitans* (1974), que els republicans que van sortir de Barcelona aquell dia (també ella) s'haurien de sentir sempre avergonyits. Era, en fi, la dona de l'històric dirigent comunista Gregorio López Raimundo, i la mare de l'escriptor Sergi Pàmies, constataran els que s'acontenten amb les dades del registre civil, especialment quan el difunt és una dona i no se li suposava mai la soledat.

Però l'escriptora, on era? Sempre al darrere o

al costat, esperant, atenta, pacient; als deu anys, mentre repartia pels carrers del Balneari natal exemplars de *La Batalla*, la revista del Bloc Obrer i Camperol en què col·laborava el seu pare, Tomàs Pàmies; als setze, quan va fundar amb les seves companyes socialistes l'Aliança Nacional de la Dona Jove, encara que el feminisme, això que se'n diu una clara consciència de gènere, seria un descobriment força més tardà, confessaria ja de gran; als vint, quan va passar la ratlla amb el pare al final de la guerra, sabent que no tornaria a veure mai més ni la mare ni els germans, per anar a raure a un camp de concentració i a la presó de Fresnes durant un temps, perquè havia sortit, distreta, sense papers, i mentre treballava a les granges del voltant a canvi

La seva obra s'alimenta d'una memòria torrencial per donar testimoni del seu temps

del sostre i el pa, pensant que se n'ha fet, d'aquella joventut aguerrida que aixecava barricades amb ella els primers dies de la revolució. Ja era dins sempre avergonyits. Era, en fi, la dona de l'històric dirigent comunista Gregorio López Raimundo, i la mare de l'escriptor Sergi Pàmies, constataran els que s'acontenten amb les dades del registre civil, especialment quan el difunt és una dona i no se li suposava mai la soledat.

Però l'escriptora, on era? Sempre al darrere o

Teresa Pàmies en un retrat del 2009 a casa seva, la mateixa on va establir-se durant de l'exili. ■ JORDI GARCIA

mer llibre, la primera emergència d'aquella escriptora que havia estat tant temps amagada. *Testament a Praga*, gràcies al qual, tot i estar fixada, el consolat va accedir a expedir-li un passaport per recollir el premi a Barcelona, és això que se'n diu ara un llibre de vocació tardana, escrit quan Teresa Pàmies ja tenia 50 anys, quatre fills i un marit que només veia de tant en tant, clandestinament i sota un nom fals. Però és el principi de tot, d'una memòria torrencial que amirà prenent forma en més d'una vintena de volums que s'erigeixen en testimonis d'una indismissible autoritat per entendre la complexitat, la renúncia, la colera i la tendresa d'una època tan donada als discursos plans.

"Jo no m'he considerat mai una escriptora", deia en una entrevista amb Vicenç Llorca per a l'Avui, el diari en què va col·laborar des de la seva fundació, poc després de rebre el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, el 2001. Sabia que era una condició que molts li negaven, i a ella ja li estava bé: "Jo no aspiro a ser més que una cronista de la meua generació. Però resulta que la meua ha tingut una experiència. I no és igual ser cronista d'aquesta que de la dels senyorets". Evidentment, no escrivia pas per a tothom; ningú no ho fa. Fins a la mort, ahir, als 93 anys, va fer la crònica dels seus, dels lluitadors, dels vençuts, dels oberts, dels lleials, dels olidats. No li va caldre novel·lar gaire res: la vida ja era prou estimulante, i el record, un incentiu prodigiós per fer justícia als morts. Potser per això, fins i tot als retrats dels últims anys, encara somreia, amb el cap alt, la mirada directa i clara. ■

EL PUNT AVUI
DIMECRES, 14 DE MARÇ DEL 2012

Mor l'escriptora Teresa Pàmies

Les frases

"No m'he considerat mai una escriptora, condició que molts em neguen. Jo no aspiro més que a ser cronista de la meua generació"

"Vaig poder tornar a Catalunya gràcies a 'Testament a Praga': em van fer un passaport vàlid per un sol viatge per recollir el Premi Pla"

Cultura i Espectacles 45

Mirador

David Castillo

Teresa Pàmies al Palau de la Música el 2001, rebent el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes i acompanyada de Miquel Martí Pol, Joan Triadó i Jordi Sarsanedas. ■ JORDI GARCIA

Per sempre capitans

Mai no va acceptar la derrota. Per aquest motiu la seva posició personal sempre va ser de força. A diferència d'altres exiliats o d'altres militants que van emmudir en l'acceptació que no hi havia res a fer, que la resistència era inviable, Teresa Pàmies va mostrar una estètica de la resistència que va ser un dels components més destacats del seu estil, del seu caràcter. Recordo que en una conferència sobre Barcelona, que jo presentava a la Virreina, Teresa Pàmies va evocar el dia de l'entrada dels nacionals a la ciutat. Amb altres membres de la Joventut Socialista Unificada van intentar preparar diferents sabotatges a les tanquetes franquistes que entraven per la Diagonal. Quan van assumir que les escaramusses eren suïdes, van desistir. Ho explicava amb tot el cor i tota la impotència, sense arrogància, però amb convicció guerrillera.

Escollint aquests records, em venien al cap els protagonistes de moltes de les seves històries, herois orgullosos de ser-ho, romàntics en un món que esclatava com mai ho havia fet. M'imaginava la jove rebel carregada d'ideals, una dona del seu temps que no es resignava a un paper convencional a la rereguarda. Si calia lluitar, Teresa lluitava. Si calia dir les coses com calia dir-les, no li tancaríen la boca tots els projectils i bombes de la maquinària militar. En alguns moments havia pensat que era per la seva condició de comunista. En altres, pel fet de ser una dona de Balaguer, de la terra ferma, acostumada a les dificultats de la natura. I com el paisatge d'on provenia i com la ideologia que la va acollir, Pàmies era d'una peça. D'aquesta manera escrivia. No ho feia per lluir-se –que en sabia molt, d'escriure– sinó per explicar històries, per canviar el ritme del seu temps. Quan li preguntava com estava la seva mare, el seu fill, l'estimat Sergi Pàmies, em recordava el compromís que Teresa havia tingut amb el nostre diari, on va col·laborar

fins a l'últim moment que les seves condicions intel·lectuals li ho van permetre. L'escriptura va ser, també, la seva vida.

Va ser la manera de comunicar amb tots nosaltres, el seus lectors devots. Teresa va escriure amb el seu pare Tomàs, va narrar l'experiència amb el seu marit –el dirigent comunista Gregorio López Raimundo– i va ser tronca amb els seus fills. Una estirp de la qual se sentia molt orgullosa després de tantes dècades de clandestinitat, misèries i calamitats. L'exili a Praga i a París, el retorn a començament de la dècada del 1970, les dificultats i perills del darrer franquisme, i la Transició i les expectatives d'una certa estabilitat es van reflectir en les seves obres, però el seu cor continuava, fort o nostàlgic, dins els anys revolucionaris.

No crec que la nostra societat cultural hagi estat justa amb la Teresa Pàmies escriptora. De seguida li van col·locar l'etiqueta per poder-la dur al racó. L'estil directe i efectiu està vinculat amb el realisme i amb el periodisme. Pàmies no volia floritures, assumia el compromís de l'escriptura com una voluntat de militància estètica. Títols com ara *La filla del pres*, *Testament a Praga*, *Quan érem capitans*, *Dona de pres* i *Amor clandestí* són el millor testimoni d'una època, però també estan escrits amb grapa. Alguns dels seus últims èxits, com ara *Nadal a Porto* i *La filla del gudan*, tenien un delicat aire decadentista, d'una gran bellesa.

Teresa Pàmies escrivia amb sentiment, no acceptava la posició neutra de l'escriptor, de la mateixa manera que no va abaixar els braços en el moment de lluitar. M'agradarà recordar-la amb un sentit de l'humor sempre present, riallera i bonica. Tenia caràcter, però no era grandiloquent. Hem perdut una de les nostres mestres i una persona que va viure amb la cara alta, com va lluitar.